

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 955 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-mayda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukxonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

“Zavur kollektor suvlarining kimyoviy tarkibi tahlili va ularni tozalash zarurati (Qoraqalpog‘iston Respublikasi misolida)”.....	20
Kungiratbay Sharipov, Ma‘ruf Nurmanov	
Forming demand and stimulating sales in Uzbekistan.....	26
Musayeva Shoirazimovna	
Членство в ВТО как драйвер развития: взгляд Узбекистана через призму опыта Вьетнама и Казахстана.....	30
Ж.Я.Нуриллаев	
Mamlakatimizda tizimli ahamiyatga molik banklarni aniqlash tartibi va ularning bank tizimi moliyaviy barqarorligiga ta‘sirini tahlili.....	37
Xolmamatov Farhodjon Kubaevich	
O‘zbekiston respublikasida aholi bandligini ta‘minlashdagi dolzarb masalalar.....	44
Ibragimov Elmurod Gulboynor o‘g‘li	
O‘zbekiston respublikasida elektr energiyasi ta‘minoti hajmini yalpi ichki mahsulot hajmiga ta‘sirini ekonometrik tahlil qilish.....	48
Fayziyev Rabim Alikulovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarining xizmat turlarini takomillashtirish amaliyoti.....	60
Umurzoqova Adiba Ochilovna	
Qishloq xo‘jaligi kooperativi boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o‘ziga xos xususiyatlari.....	67
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligi mahsulotlari umumiy hajmini prognozlashda ekonometrik modellar (yillik).....	72
Qodirov Farxod Amirovich, Bo‘ribaeva Qundiz Muratbaevna	
Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi tizimini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari.....	77
Mahamatova Maftuna	
Xufiyona va yashirin iqtisodiyotning amaliy tahlili o‘zbekiston miqyosida.....	83
Koshanov Abdimurat Azat uli	
Soliq tizimini barqarorligini belgilovchi omillar tahlili.....	87
Nurillayev Jasurbek Davronbekovich	
Mahalliy budjetlar daromad manbalarini mustahkamlash omillari.....	92
Soatova Nodira Boboxanovna	
Bank infratuzilmasining raqamli transformatsiyasi va resurslar bazasi shakllanishi: nazariy asoslar va texnologik yondashuvlar.....	97
Raxmatov Azizjon Jaloliddinovich, Jumayev Muzaffar Mahmud o‘g‘li	
Ichki auditning transformatsion potentsiali: tahliliy amallarni takomillashtirish orqali samaradorlikni oshirish.....	102
Misirov Akbarali Pardaboyevich, Ismoilov Asadbek Abdusamat o‘g‘li	
Xorijiy mamlakatlarda yashil moliyalashtirishni rivojlantirish yo‘llari.....	110
Qorriyeva Shahnoza Safarbayevna	
Yashil moliya – iqtisodiy rivojlanish mexanizmi sifatida.....	117
Nodir Xidirov G‘iyosaliyevich	
Xo‘jalik yurituvchi subyektlarning likvidiligi va moliyaviy barqarorligini ta‘minlashning xorij tajribasi va uning amaliy ahamiyati.....	122
Bauyetdinov M.J.	
Теоретические подходы к определениям агрессий социально - экономической и политической стабильности государства как фактор повышения рекреационных потребностей.....	128
Алимова Райхона Баходировна	
Innovatsion ta‘lim texnologiyalari asosida talabalarning metodik tayyorgarligini shakllantirish.....	139
Komilov Umidjon Normurod o‘g‘li, Tulyaganova Gulnoza Olimjon qizi	

Kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish manbalari	143
Nematulloev Suxrob Sobirovich	
Bir qatlamli elastik asosda joylashgan to'sinning seysmik kuchlar ta'siridagi tebranishining V.Z. Vlasov usuli asosida analitik tadqiqi	148
Kamola Xaydarova	
"Sibir daryolarining burilishi" loyihasining tarixiy va retrospektiv tahlili	153
Mahmudov Nosir Mahmudovich	
Sarguzasht turizmini rivojlanishi va sarguzasht turlarda turistlarning xavfsizligini ta'minlashda instruktor-gidlarning roli	159
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li	
Scientific-theoretical foundations of the use of ict in ensuring management efficiency and security in enterprises	165
Khalilov Bekzod Akhmatovich	
Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish yo'nalishlari.....	171
Mirtursunova Dinara Anvarovna	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini joriy etishni takomillashtirish yo'llari.....	175
Tangriyev Izzat Raxmatullayevich	
Qashqadaryo viloyatida eko va etno turizmni rivojlantirishning istiqbollari va iqtisodiy samaradorligi.....	181
Erkayeva Barno, Xushvaqto'v Ramziddin	
O'zbekiston bank tizimida raqamli valyutalar va yashil investitsiyalar integratsiyasini takomillashtirish	186
Nodirov Azizxon Asrorovich	
Global energiya noaniqligining o'zgaruvchanligi ekonomertik modellari	192
Bexzod Qo'ziboev	
Экоцифра: цифровизация МСП для зеленого устойчивого роста	197
С.С. Убаева	
Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish va ekologik toza hududni yo'lga qo'yishning ahamiyati	201
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
Statistika fanining shakllanish bosqichlari va rivojlanish tendensiyalari.....	206
Nabixodjaev Abbas Abdupattahovich, Umarova Mukaddas Abbasovna	
Hududlarning atmosferaga chiqaradigan zararli chiqindilar miqdorini sanoat mahsulotiga nisbati bo'yicha tahlili	210
Baqoyev Husan Nuriddinovich	
Qayta tiklanadigan vodorod narxlari strategiyasini o'rganish: xarajat noaniqliklarini bartaraf etish	216
Nuraliyeva Komila Sanakulovna	
Qishloq xo'jaligini "yashil" iqtisodiyot asosida rivojlantirishga o'tishning zarurligi va mohiyati	221
Yoldoshev Mutalib Ibrohimovich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "yashil investitsiyalar" dan foydalanishning xorij tajribalari	225
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna, Rustamova Nasiba Arslanovna	
Ijtimoiy iqtisodiy ehtiyojlar va ularning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni.....	230
Raxmonova Feruza Musaqulovna	
Oliy ta'lim xizmatlarini ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotda tutgan o'rni.....	234
Mirzaxajeva Shaxzoda Shuxratovna	
Tijorat banklari muammoli kreditlarining likvidlilikka ta'siri.....	240
Karshiyev Adham Anvarovich	
Kichik firmalarning raqobatbardoshligini oshirishning nazariy metodologik jihatlari.....	245
Ruzmetov Davron Ibrogimovich, Aliyev Maqsudbek Erkinovich	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy resurslaridan samarali foydalanish imkoniyatlari.....	251
Talapova Nargiza Baxriddinovna	

“Deviant xulq-atvorli o‘smirlarning ijtimoiy moslashuvining psixologik xususiyatlari”	255
Saidbekova Feruza Anvarbek qizi	
Aholi daromadlarini diversifikatsiya qilishda davlat siyosatining roli va imkoniyatlari	258
Nutfullayev Shohrux Mexli o‘g‘li, Qurbanov Ulug‘bek Erkinovich	
Анализ показателей развития зелёной химии по всему миру и в узбекистане за последние десять лет	262
Фозилова Фирангиза Комиловна	
Tijorat banklarining o‘zbekiston respublikasi iqtisodiyotiga ta’siri	270
Masharipov Rasulbek Jo‘rabekovich	
Biznes birlashuvda buxgalteriya hisobi va auditni takomillashtirish yo‘nalishlari	273
Hamroyeva Zuhra Amiral qizi, Xayitboyeva Laylo Oybekovna, Mirzarayimov Sardorbek Ravshanovich	
O‘zbekiston respublikasida pul-kredit siyosatining maqsadi	277
Adilov Zuxriddin Marip o‘g‘li	
Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarining ishlab chiqarish va bozorlararo aloqalarining statistik o‘zgarish tendensiyalari	281
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
Iqtisodiy bilimlarni shakllanishi va rivojlanishi	286
Po‘latov Abdulloh Xolxo‘jayevich	
Теоретические основы эффективного управления финансовыми ресурсами предприятий с государственной долей (на примере узбекистана)	291
Ахмедов Дилшод Турсункулович	
Robototexnika asoslari va maktab ta‘limida qo‘llanilishi	298
Tuxliyev Muslimbek Sherzod o‘g‘li	
Sun‘iy intellektlar yordamida o‘quvchilarni hayotiy faoliyat ko‘nikmasini shakllantirishi	303
Mirxasilova Zulfiya Kochkarovna, Abdurahmanova Ozoda Djo‘rayevna, Kurbanov Azimjon Jo‘raboy o‘g‘li	
Levi tengsizligi uchun A.N. Kolmogorov teoremlari	316
Saypiddinov Shukurullo Sadrdinovich, Baxramov Rustamjon Qambarali o‘g‘li	
Rivojlanayotgan mamlakatlar bank tizimida raqamli moliyaviy texnologiyalarni joriy etish afzalliklari	320
Xodjimamedov Akmal Ashurovich, Umedov Abdullo Umedovich	
O‘zbekiston respublikasining mdh mamlakatlari bilan tashqi savdo faoliyati tahlili: o‘zgarish tendensiyalari va istiqbollari	326
Ilyosov Asrorjon Axrorjon o‘g‘li, Abdullaev Alisher Maxmudovich, Tuxtasinova Muxayyo Mirzasultonovna	
Elektron tijoratni rivojlantirishning xorij tajribasi	330
Madieva Zuxra Iskandarbekovna	
Inson resurslarini o‘rganishning asosiy yondashuvlari: mohiyat-ta’rifiy tahlil	336
Bakirov Qobiljon Mamatyusupovich	
Bandlikni ta’minlashda davlat tomonidan institutsional muhit yaratishning roli	340
Dilorom Tojiboyeva, Umida Ravshanovna Anvarova	
Mamlakatimizda islom moliyasini rivojlantirish maqsad va choralari	346
Xoliyorov Xomid Boynazarovich	
Разработка экспертной системы для оценки финансового состояния предприятия	352
Tajibayeva Kizlargul Ajiniyazovna	
Farg‘ona vodiysi viloyatlarida kichik biznes ko‘rsatkichlarining o‘zgarishi: panel regressiya tahlili	362
Tojiyeva Muhabbatxon Mansurjon qizi	
O‘zbekiston Respublikasida makroiqtisodiy ko‘rsatkichlarni hisoblashdagi asosiy muammolar va ularning yechimlari	368
Farmonov Ilhomjon Iqboljon o‘g‘li	
Xorijiy tajriba asosida korxonalar innovatsion faolligini boshqarishni takomillashtirish	374
Hakimova Nozimaxon Sobirjon qizi	
Mahalliy davlat hokimiyati organlarida milliy kadrlar zaxirasini shakllantirish	380
G‘aniev Elyor Sobirjonovich	
O‘zbekistonda sirkulyar iqtisodiyotga o‘tishning ahamiyati	386
Mirzayev Muzaffar Maxmudovich	

The role of international investments in greening and ecological rehabilitation of the aral sea region	392
Ospanova Feruza Bazarbaevna	
“Зеленое направление” совершенствования бухгалтерского учета	397
Ибрагимов Гайратжон Артикович	
Xarajatlarni kelib chiqish joylari va javobgarlik markazlari bo'yicha hisobga olishni takomillashtirish	403
Xamidova S.Ya.	
Mintaqalarni iqtisodiy rivojlantirishning metodologik asoslari va ularni takomillashtirish.....	409
Toshaliyeva Saodat Toxirovna	
O'zbekistonda kichik turar joy biznesini rivojlantirishda xorijiy tajribalar	414
Yo'ldashev Bekzodjon Sherzodjon o'g'li	
Tijorat banklarida davlat maqsadli dasturlarini moliyalashtirish yuzasidan ilmiy-nazariy qarashlar.....	419
Shodiyev Shuhrat Sunnat o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing strategiyalaridan foydalanishning xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	426
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi	
Risk management in commercial banks, methodological approaches and practical implementation	433
Baymuratova Zina Aqilbekovna, Jarilkapova Naubaxar Paraxat qizi	
The impact of competition on economic growth: evidence from uzbekistan's automotive industry.....	439
Saydaliyeva Dilrabo Baxriddin qizi	
Raqamli texnologiyalarning oliy talim xizmatlarini rivojlantirishdagi o'rni.....	444
Mirzaxadjayeva Shahzoda Shuxratovna	
Развитие производства сельскохозяйственной продукции путем развития цифровых технологий.....	450
Юсупов Мухиддин Соатович	
Tijorat banklarida loyihaviy moliyalashtirish risklarini boshqarish amaliyotini takomillashtirish	457
Berdiyev Akram O'ktamovich	
Iqtisodiy tarmoqlarni soliqqa tortish orqali investitsiya loyihalarini rivojlantirish.....	463
Sharipov Eldor Salohiddin o'g'li	
Iqtisodiyotda investitsiya va kredit salohiyatini bank faoliyatiga ta'siri.....	468
Ergashova Nilufar Sobirovna	
Qurilish materiallari sanoati korxonalarining raqobatbardoshlik salohiyatini boshqarishni takomillashtirish	473
Tashmukhamedova Karima Samatovna	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari va istiqbollari.....	479
Kurbanova Mohinur Xabib qizi	
Xalqaro sayohat lug'ati va uning shakllanishi.....	487
Abduaxadova Zilola Djamoliddinovna	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari va uni o'zbekiston respublikasi hisob tizimini rivojlantirishdagi o'rni va ahamiyati.....	492
Quvvatov G'olibjon Baxtiyor o'g'li	
Kooperatsiyalarning tutgan o'rni va ahamiyati.....	501
Mirzayev Musurmon Umidullayevich, Ziyadullayev Ilhom Narkobilovich	
Использование методов математического моделирования при внедрении коммерческих автоматических систем	505
Курбанова Рахима, Ахмедов Мехрожон	
Tijorat banklari kapitalidagi davlat ulushini kamaytirish yo'llari.....	511
Vasiyev Alisher Samiyevich	
Механизмы трансформации неформального сектора в официальную экономику на основе финансовых инструментов.....	515
Кошанов Абдимурат Азат ули, Муртазаев Шахрух Коньскайлиевич	

The impact of tourism on the economy of Uzbekistan	519
Xaydarova Marjona, Muxamedboyeva Muxlisa, Umarov Kamron, Usmanova Aziza	
Mintaqada gastroturizm rivojlanishining iqtisodiy asoslari va zamonaviy tendensiyalari	525
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Tikuv-trikotaj korxonalari brend jozibadorligini oshirishning ilmiy-nazariy jihatlarini	535
O'rinov Akmaljon Axmadjonovich	
Bank tizimida hisobotlarni avtomatlashtirish texnologiyalari	542
Sodiqov Sanjar Saydullo o'g'li	
Engineering programs in Uzbekistan on the verge of fifth industrial revolution	547
Khasan Khankeldiyev	
Aksiyadorlik jamiyatlarining boshqaruvini yaxshilashda korporativ madaniyatning ahamiyati	551
Akramova Nazokat Israilovna	
Tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy taraqqiyotdagi o'rni	562
Amonov Mehridin Oromiddinovich	
O'zbekiston sanoat tarmoqlarida kooperatsiya asosida tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni mahalliyashtirish tizimini takomillashtirish yo'llari	572
Xalilova Sevaraxon Alijon qizi	
Moliyaviy barqarorlikning asosiy ko'rsatkichlari va ularning tahlili	578
Urmanbekova Iroda Farxodovna	
Tijorat banklarining mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rnini tahlil qilish	583
Kilicheva F.B., Mengnorov A.A., Bozorova O.R.	
Bog'dorchilik tarmog'ida klasterlarni joriy qilishda yevropa tajribasini qo'llash imkoniyatlari	591
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
To'qimachilik klasterlarini boshqarishda xorijiy mamlakatlar tajribasi	598
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Barriers to tourism infrastructure development in uzbekistan: a critical analysis	605
Sarvinov Shodmonova	
Xalqaro bozorda qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini oshirish	609
Mengnorov Almardon Abdirahmonovich	
O'zbekiston respublikasida infratuzilma loyihalarini amalga oshirishdagi risklarni boshqarish	620
Yusupova Zilola Ismoiljon qizi	
Korxonaning iqtisodiy barqarorligiga erishishning zamonaviy tendensiyalari	626
Iminova Nargizaxon Akramovna	
Qishloq joylari maishiy xizmat ko'rsatish sohasida axborot resurslaridan samarali foydalanish	631
Xamdorov Eldor Toshmurovich	
Meva-sabzavotlar eksportida transport koridorlari va vositalarini tanlash xususiyatlari	636
Yusupov Muxiddin Soatovich	
Рынок рабочей силы в узбекистане и ее воспроизводство	644
Шакиров Амаль Улугбекович, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Деньги и их функции в экономике	650
Мурадиллаев Мансур Мехроживич, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Развитие сельского хозяйства в узбекистане	654
Махмудов Алишер Мухтарович, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Инвестиции и инновации в химической промышленности узбекистана: современные тенденции и перспективы	658
Хусаинов Равшан Рахимович, Султанходжаев Аманулла Асадуллаевич	
Tijorat banklari aktivlarini boshqarishni takomillashtirish	666
Mardonova Shoxsanam Baxodirovna	
Definition of agritourism as a multifunctional development in rural areas	672
Aktamov Olimjon Abdugani ugli	
Kameral soliq tekshiruvida smart texnologiyalarini ma'lumotlarini soliq organlarining ma'lumotlar bazasida shakllanishi	680
Qurbonov Muxiddin Abdullaevich	
Проблемы регулирования государственно-частного партнерства и рекомендации по их решению (на примере безработицы в республике узбекистан)	687
С.Э. Холмуратов	

Автоматизация аудиторских процедур с использованием искусственного интеллекта.....	692
Ходжарахманова Назира Бахтияр кизи	
Past karbonli iqtisodiyotga o'tish zaruriyati va uning omillari.....	701
Valiyev Axliddin Aropitdinovich	
Yengil sanoatda zamonaviy tikuv mashina-kichik robotlarning mexanizmlarini mukammallashtirish	705
Sirojova Muxabbat Sodiq qizi, Kurbanov Fazliddin Aminovich	
Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortish tizimining institutsional va iqtisodiy asoslari	710
Kuzieva Nargiza Ramazanovna, Bobomuratova Manzura Panji qizi	
Foyda solig'i bo'yicha bo'nak to'lovlarni to'lash tartibi.....	717
Yangieva N.S.	
Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini soliqlar vositasi qo'llab-quvvatlashning amaldagi holati	722
Turanboyev Boburjon Qodirjon o'g'li	
Motivation, goal-setting, and organizational performance: a case study from uzbekistan's chemical industry	726
Mamataliev Anvar Ergashevich, Bobur Urinov	
Применение искусственного интеллекта при организации налогового администрирования узбекистана	733
Н.А. Артиков	
Ayollar tadbirkorligini rivojlantirish zaruriyatini keltirib chiqaruvchi omillar.....	737
Sharofiddinova Gulnoza Iloxomjonovna	
Raqamli texnologiyalarning tijorat banklari samaradorligiga ta'siri	745
Maksudov Avazbek Ulug'bek o'g'li	
Suv tanqisligi sharoitida yashil iqtisodiyotni rivojlantirish asoslari	750
Qosimov Maxamatjon Sulaymanovich	
Rivojlanayotgan iqtisodiyotda raqamli va raqamli bo'lmagan korxonalar tahlili	761
Raxmonov Nodirjon Raxmonjon o'g'li	
Aholining o'rtacha umr ko'rish yoshini o'zgarishi sharoitida keksalarning ijtimoiy ta'minotiga xavflarning ortishi.....	767
Toyirov Shohboz Ziyodullo o'g'li	
Oliy ta'lim tizimida moliyaviy nazorat samaradorligini ta'minlash ichki nazorat xizmatlari	773
Xaydarov Baxrom Xolmuradovich	
Moliya bozorida xususiy banklar faolligini ta'minlash istiqbollari	777
Abduqahhorov Asilbek Ahror o'g'li	
Budjet daromadlari ijrosini ta'minlashda soliqlar hisobi va tahlilining ahamiyati	782
Abdullaev Abror Bozarboevich	
Aholi daromadini oshirish yo'llari.....	803
Shadmanov Baxodir Sherkulovich	
Tourism and regional identity in Uzbekistan: balancing heritage and development	808
Raximova Nilufar Aminovna, Abdukholikova Farida Erkinjon qizi	
O'zbekiston sanoat korxonalarining fond bozorida ishtiroki tahlil va muammolari.....	815
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
O'zbekistonda davlat-xususiy sheriklik loyihalarini moliyalashtirish va amalga oshirish tahlili	823
Karabaev Sanjar Abdusamatovich	
Globalashuv sharoitida milliy korxonalarining eksport salohiyatini boshqarish masalalari	832
Qodirov Humoyun Tolibjon o'g'li	
Бизнес-планирование и прогнозирование деятельности организации.....	836
Алимов Бехзоджон Наврузжонович	
Farg'ona vodiysida ekoturizm – kambag'allikka qarshi kurashning yangi imkoniyatlari	840
Soliyeva Nilufar Muxtorjon qizi	
Aholi turmush darajasi baholash bo'yicha dasturiy ta'minot ishlab chiqishda horij tajribasini o'rganish	844
Tursunov Farxod Baxodir o'g'li	
Mintaqa aholi turmush farovonligiga ta'sir qiluvchi omillar tasnifini ishlab chiqish.....	848
Xodjanijazov Shohruh Yuldashovich	
Xususiy oliy ta'lim muassasalari menejmentining nazariy jihatlarini va o'ziga xos xususiyatlari.....	856
Karimov Ulug'bek Usmonovich	

Infratuzilma va bozor infratuzilmasi tushunchalarining nazariy tavsifi	861
G'aniyev Botir Baxtiyorovich	
Повышение инвестиционной привлекательности – важное условие повышения конкурентоспособности предприятий.....	865
Каримова Дилафруз Садирдин кизи	
Yevropa ittifoqi davlatlari tijorat banklarining soliq to'lovlarini amalga oshirish tartibi	870
Komolov Odiljon Sayfidinovich	
Boshqaruvda innovatsiyalarni hisobga olgan holda agrokorxonalarni davlat tomonidan rag'batlantirishning zamonaviy yondashuvlari	878
Shaniyazova Zamira	
Практические аспекты применения статистических методов контроля качества на предприятиях.....	883
Усманов Илхом Ачилович, Усманов Фарзод Шохрухович	
Yashil iqtisodiyot sharoitida iqtisodiy o'sishning yangi paradigmalarini shakllantirish: nazariy asoslar va amaliy talqinlar.....	891
Alimova Guzal Abduxakimovna	
Xizmat ko'rsatish korxonalari faoliyati samaradorlik ko'rsatkichlarining nazariy va metodologik tahlili	895
Qo'ziyoyev Boxodir Azzamboy o'g'li	
Kutubxonalarda raqamli iqtisodiyot sharoitida biznes-modellarni ishlab chiqish.....	900
Ernaqulov Sunnatillo Nurali o'g'li	
To'g'ridan-to'g'ri sug'urtalash operatsiyalari bo'yicha xarajatlarni xalqaro standartlar asosida hisob va hisobotda aks ettirish uslubi-yatini takomillashtirish	905
X.A.Raximov	
Kameral soliq tekshiruvda smart texnologiyalarini ma'lumotlarini soliq organlarining ma'lumotlar bazasida shakllanishi.....	910
Ergashev Uyg'un Jabborovich	
Obligatsiya moliya bozori instrumenti sifatida, milliy obligatsiyalar bozori	916
Avezov Ibrohim Ilxomovich, Yaxshiboyev Jahongir Abdualimovich	
Barqaror rivojlanish doirasida ekologik, ijtimoiy va korporativ boshqaruv (ESG) ko'rsatkichlarining yashil texnologiyalar innovatsiyasiga ta'sirini baholash.....	921
Meliqo'zieva Dilrabo Muxitdin qizi	
Yashil iqtisodiyot – barqaror taraqqiyotga olib boruvchi yo'l.....	925
Xalilova Aziza Rustamovna	
Научно-теоретические основы экономической и эколого-экономической эффективности предприятий горнодобывающей промышленности.....	930
Раматов Зафарбек Жуманиязович	
Xitoyda eksport faoliyatini tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari.....	938
D.E.Qarshiev	
Kichik sanoat zonalarida investitsion jozibadorlikni oshirishni investitsion faollikka ta'siri.....	943
Mannapova Shaxnoza Elshodovna	
Mahalla institutining samaradorligi tahlili: so'rovnomaga yondashuvi	947
Bahriddinov Viqorjon Akbar o'g'li	

MAHALLA INSTITUTINING SAMARADORLIGI TAHLILI: SO'ROVNOMA YONDASHUVI

Bahriddinov Viqorjon Akbar o'g'li

TDIU, Makroiqtisodiy siyosat va prognozlashtirish kafedrasi dotsenti, PhD.

Iqtisodiy va institutsional tadqiqotlar markazi katta ilmiy xodimi.

ORCID ID: 0000-0002-9169-5316

E-mail: v.bahriddinov@tsue.uz

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda mahalla institutlari faoliyati samaradorligi ijtimoiy so'rovnoma asosida tahlil qilingan. So'rovnoma "Google Forms" platformasi orqali o'tkazilgan bo'lib, u ikki bo'limdan iborat bo'lgan va jami 13 ta savolni o'z ichiga olgan. So'rov natijalari asosida mahalla institutlari faoliyatining hozirgi holati baholangan hamda ularning samaradorligini yanada oshirish bo'yicha aniq taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: mahalla instituti, ijtimoiy samaradorlik, mahalla fuqarolar yig'ini, mahalla yettiligi, kambag'allik, aholi daromadlari.

Abstract: This article analyzes the effectiveness of mahalla institutions in Uzbekistan through a social survey. The survey was conducted via "Google Forms" and consists of two sections with a total of 13 questions. Based on the survey results, proposals and recommendations have been developed to further enhance the effectiveness of mahalla institutions.

Key words: Mahalla institution, social effectiveness, mahalla citizens' assembly, seven council of mahalla, poverty, population income.

Аннотация: В данной статье с помощью социологического опроса проанализирована эффективность деятельности институтов махалли в Узбекистане. Опрос был проведен через "Google Forms" и состоит из двух разделов, включающих в общей сложности 13 вопросов. Также на основе результатов опроса разработаны предложения и рекомендации по дальнейшему повышению эффективности институтов махалли.

Ключевые слова: институт махалли, социальная эффективность, сход граждан махалли, махаллинская семерка, бедность, доходы населения.

KIRISH

Mahalla – O'zbekiston jamiyatining eng muhim ijtimoiy institutlaridan biri bo'lib, u nafaqat an'anaviy jamoatchilikning tarkibiy qismi, balki davlat va fuqarolar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni mustahkamlovchi asosiy institut hisoblanadi. Mahalla instituti o'z faoliyati orqali mahalliy aholining ijtimoiy muammolarini hal qilish, ma'naviy va madaniy merosni saqlash, shuningdek jamoat tartibini ta'minlashda muhim vazifalarni bajaradi.

O'zbekistonda mahalla instituti davlat siyosatidagi ustuvor yo'nalishlardan biriga aylangan. Mamlakat mustaqillikka erishgandan so'ng mahalla tizimi faoliyatini takomillashtirish, uning samaradorligini oshirish va jamoatchilik bilan davlat organlari o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni kuchaytirish masalalariga alohida e'tibor qaratildi. Shu munosabat bilan mahalla institutining samaradorligini tahlil qilish va bu boradagi dolzarb muammolarni aniqlash zamonaviy ijtimoiy vazifalardan biriga aylangan.

Hozirgi kunda O'zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy jarayonlar jadal sur'atlar bilan rivojlanmoqda. Bu esa mahalla institutining o'rni va ahamiyatini yanada kuchaytirishni taqozo etadi. Mahalla jamiyatning eng kichik va eng muhim bo'linmasi sifatida barcha yoshdagi, ijtimoiy guruhlar va etnik qatlamlarni birlashtiruvchi ijtimoiy vosita hisoblanadi.

Mahalla instituti jamoat tartibini saqlash, ijtimoiy adolatni ta'minlash, aholining ijtimoiy-iqtisodiy muammolarini hal etish, shuningdek davlat siyosati va dasturlarini mahalliy darajada amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi. Shu bois, mahalla institutining samaradorligi mamlakat barqarorligi va ijtimoiy taraqqiyoti uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shundan kelib chiqib, mahalla institutlari samaradorligini tahlil qilish va uni rivojlantirish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqish zarur hisoblanadi.

Ushbu tadqiqotda mahalla institutlari samaradorligi ijtimoiy so'rovnoma asosida baholandi. So'rovnoma metodi orqali mahalla institutining aholiga yaqinligi, faoliyat samaradorligi, jamoatchilikning mahalla organlariga bo'lgan ishonchi va munosabati yuzasidan aniq hamda chuqur ma'lumotlar olish imkoni yaratildi. Bu esa mahalla tizimini rivojlantirish, ijtimoiy siyosatni takomillashtirish va mahalliy muammolarni samarali hal etish uchun muhim axborot manbaiga aylandi.

So'rovnoma orqali mahalla faoliyatini tahlil qilish jamoatchilik fikri, ehtiyojlari va istiqbollarini aniqlashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Bu esa mahalla faoliyatini takomillashtirish, unga oid strategiyalarni ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etishda ilmiy asos bo'ladi. Shu bilan birga, mahalla institutining faoliyatiga oid muammolar va ularning yechimlariga doir ma'lumotlarni yig'ish, amaliy takliflar ishlab chiqish orqali ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash, aholining hayot darajasini oshirish va ijtimoiy adolatni mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mahalla instituti jamiyatdagi eng qadimiy va ijtimoiy jihatdan ahamiyatli institutlardan biri hisoblanadi. Uning samaradorligi masalasi ko'plab ilmiy izlanishlar markazida bo'lib kelmoqda. So'nggi yillarda mahallaning ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish, fuqarolarning muammolarini hal etishdagi o'rni, hamda aholining bu institut faoliyatiga bo'lgan ishonchi masalalari dolzarb mavzuga aylandi.

Mahalla institutining zamonaviy boshqaruv tizimidagi o'rni haqida O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi akademigi R.M. Niyozov o'z tadqiqotlarida mahallaning nafaqat an'anaviy ijtimoiy tartibni saqlovchi, balki aholi manfaatlarini ifodalovchi fuqarolik jamiyati institutiga aylanishi zarurligini ta'kidlagan. Niyozovning qarashlariga ko'ra, mahalla fuqarolar yig'inlari samaradorligini oshirish uchun ularning mustaqilligini ta'minlovchi normativ-huquqiy baza yanada takomillashtirilishi kerak.

Sotsiolog A.K. Salimov esa mahalla faoliyatining aholi bilan bevosita aloqasi, ishonch va ijtimoiy ishtirok orqali baholanishi lozimligini urg'ulagan. U olib borgan tadqiqotlarda so'rovnoma metodlaridan foydalangan holda aholining mahalla yetakchilariga bo'lgan munosabatlari, xizmatlardan foydalanish darajasi, axborotga ega bo'lish imkoniyati o'rganilgan. Salimov so'zlariga ko'ra, past daromadli aholining ijtimoiy yordamga bo'lgan ehtiyoji kuchli bo'lib, ular mahalla xizmatlaridan nisbatan faolroq foydalanadi.

Mahalla institutining boshqaruv tizimiga integratsiyalashuvi haqida tahlil bergan G'.Q. Ergashev o'z ishlarida mahallaning ijtimoiy xizmat ko'rsatish, profilaktika ishlari, bandlikka ko'maklashish kabi yo'nalishlardagi salohiyatini tizimli baholash uslublarini ishlab chiqqan. Uning fikricha, samaradorlikni baholashda faqatgina statistik ko'rsatkichlarga emas, balki subyektiv fikrlar — so'rovnoma va intervyularga ham e'tibor qaratish lozim.

Xalqaro tadqiqotlarda ham fuqarolarning mahalla tipidagi o'zini o'zi boshqarish institutlariga bo'lgan ishonchi va ulardan foydalanish modeli keng tahlil qilingan. Masalan, Mark Bray tomonidan olib borilgan solishtirma tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Osiyo davlatlarida mahallaga o'xshash jamiyat institutlari ijtimoiy xizmatlarning joylardagi moslashuvchanligini ta'minlovchi vosita sifatida qaraladi. Bray bu institutlarning samaradorligini baholashda aholining ehtiyojlariga moslashtirilgan xizmatlar soni, ulardan foydalanish chastotasi va ishonch darajasini asosiy mezonlar sifatida belgilagan.

Shuningdek, Toshkentdagi Ijtimoiy fikr markazi tomonidan o'tkazilgan monitoring tahlillarida aholining mahalla faoliyatidan xabardorligi, yetakchilarga murojaat qilish holatlari va xizmatlardan rozi bo'lish darajalari haqida chuqur ma'lumotlar keltirilgan. Bu natijalar asosida mahalla institutining resurs ta'minoti va inson kapitalini kuchaytirish zarurligi haqida xulosa chiqarilgan.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, mahalla institutining samaradorligi faqat tashkiliy yoki huquqiy mezonlar bilan emas, balki ularning aholiga nechog'li yaqin bo'lishi, ishonch uyg'ota olishi va ehtiyojlarga javob berish darajasi bilan belgilanadi. So'rovnomalarda esa bu omillarni aniqlashda eng samarali vositalardan biridir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

So'rovnomaning asosiy maqsadi – O'zbekistonda mahalla institutlari faoliyati samaradorligini tahlil qilish va uni bir tomonlama emas, balki tizimli asosda baholashdan iborat.

So'rovnomaning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

Mahalla tuzilmasi, funksiyalari va qonuniy maqomi haqida ma'lumotlarni tahlil qilish;

Mahalla institutlarining jamiyatdagi ijtimoiy rolini aniqlash;

Aholining mahalla faoliyatiga bo'lgan munosabatini o'rganish;

So'rovnoma orqali mahallaning samaradorligi, adolatligi, yordam darajasi kabi jihatlarni baholash;

Aholi bilan ishlash, muammolarni hal etish va tashabbus ko'rsatish kabi faoliyat yo'nalishlarini aniqlash;

Mahalla faoliyatini yanada samarali tashkil etish bo'yicha takliflar ishlab chiqish.

So'rovnomada respondentlarga quyidagi savollar taqdim etildi (1-jadval).

1-jadval. So'rovnoma savollari va ularning asoslanishi

№	I BO'LIM. RESPONDENT REKVIZITLARI	
	Ijtimoiy so'rovnoma savollari	Savolni ko'yilishidan maqsad
1.	Yoshingiz? 16-30 31-40 41-50 51-60 60 dan katta	Respondentlarning yosh bo'yicha segmentini aniqlash mahalla institutining yoshlar kesimidagi zaruratini aniqlash
2.	Jinsingiz? Erkak Ayol	Mahalla institutining xizmatlariga bo'lgan zaruratni jinslar kesimida tahlil qilish
3.	Ta'lim darajasi: O'rta maktab Kasb-hunar bilim yurtlari Oliy ta'lim (bakalavr) Oliy ta'lim (magistratura va yuqori)	Mahalla institutlariga bo'lgan zaruratni ijtimoiy qatlarning ta'lim darajasiga ko'ra aniqlash
4.	Ijtimoiy holati: Oilali Beva Nikohda emas (turmush qurmagan)	Mahalla institutlariga bo'lgan zaruratni jamiyatning ijtimoiy statusiga ko'ra aniqlash
5.	Mehnat faoliyati: Ishlayapman Ishsiz Talaba Nafaqada Uy bekasi O'z-o'zini band qilgan	Mahalla institutlariga bo'lgan ehtiyojni jamiyatning mehnat faoliyatiga ko'ra aniqlash
6.	Yashash joyi: Shahar Qishloq	Mahalla institutlari faoliyatini aholining hududiy mansubligiga ko'ra baholash
7.	Daromadingiz: 1 mln.so'mdan 3mln.so'mgacha 3 mln.so'mdan 5 mln. so'mgacha 5 mln.so'mdan 7 mln.so'mgacha 7 mln.so'mdan yuqori	Mahalla institutlariga bo'lgan zaruratni aholi daromadlariga ko'ra aniqlash
8.	Daftarlar yoki ijtimoiy himoya restorlarida ro'yxatda turasizmi? Yo'q "Yoshlar daftari"da ro'yxatda turaman "Ayollar daftari"da ro'yxatda turaman "Kambag'al oilalar reyestri"da turaman "Ijtimoiy himoya yagona reyestri"da turaman	Mahalla institutlariga bo'lgan zaruratni aholining mahsus guruhlari kesimida aniqlash
II BO'LIM. MAHALLA FAOLIYATINI BAHOLASH		
1.	Siz istiqomat qilayotgan hududdagi mahalla fuqarolar yig'ini (keyingi o'rinlarda MFY) mas'ullarini (mahalla yettiligi) taniysizmi? • Taniyman • Tanimayman Menga qiziq emas	Bu savol mahalla mus'ullari jamiyatning turli qatlamlariga qay darajada kirib borganligini, yoki jamiyatning aniqlash mumkin.
2.	Siz istiqomat qilayotgan hududda MFY tomonidan fuqarolarga beriladigan yuridik maslahat turlari qanchalik keng va samarali deb o'ylaysiz? Samarali Qoniqarli Samarali emas Bilmayman	Bu savol orqali mahalla institutlari faoliyati va samaradorligini baholash mumkin.

3.	Tegishli masalalar bo'yicha mahalla fuqarolar yig'iniga murojaat qilganmisiz? Umuman ishim tushmagan Ba'zida Tez-tez Doimiy ravishda	Bu savol orqali jamiyatning ijtimoiy xayotida mahalla institutlarining tutgan o'rnini baholash mumkin.
4.	Siz istiqomat qilayotgan hududdagi MFYda ijtimoiy yordamga muxtoj oilalarga yordam ko'rsatish tizimini qay darajada samarali deb hisoblaysizmi? Ha, samarali Qoniqarli Samarali emas Bilmayman	Bu savol orqali mahalla institutlari faoliyati va samaradorligini baholash mumkin.
5.	Siz istiqomat qilayotgan hududdagi MFY qaysi yo'nalishlarda xizmatlar yetarlicha emas deb hisoblaysiz? Ijtimoiy yordam Yoshlar bilan ishlash Obodonlashtirish Bandlikni ta'minlashga ko'maklashish Xavfsizlik va proflaktika Boshqa (ko'rsating) _____	Bu savol orqali mahalla institutlarining funksional vazifalaridagi kamchiliklarni baholash mumkin.

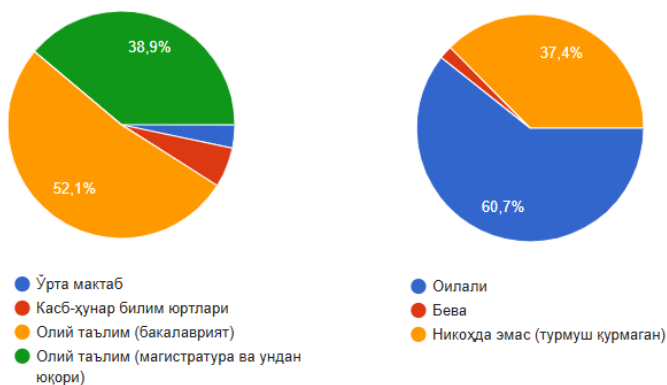
TAHLIL VA NATIJALARI

So'rovnomma "Google Forms" platformasida amalga oshirildi va unda jami 711 nafar respondent ishtirok etdi. Ularning 47,4 foizini 16–30 yosh oralig'idagi shaxslar, 38,9 foizini 34–40 yoshdagilar, 10 foizini 41–60 yoshdagi fuqarolar hamda 2,8 foizini 60 yoshdan yuqori bo'lgan ishtirokchilar tashkil etdi. Respondentlarning 41,2 foizi erkaklar, 58,8 foizi esa ayollardan iborat (1-rasm).

1-rasm. Respondentlarning yoshi va jinsi bo'yicha ishtiroki

Bundan tashqari, respondentlarning 52,1 foizi oliy ta'lim darajasiga ega bo'lsa, 38,9 foizi oliy ta'limdan yuqori darajadagi ma'lumotga ega. 8,9 foizi esa o'rta maktab yoki kasb-hunar bilim yurtlarini tamomlagan. Oilaviy holatga ko'ra, respondentlarning 37,4 foizi turmush qurmagan, 60,7 foizi oilali, 2 foizi esa beva ekanligini bildirgan (2-rasm).

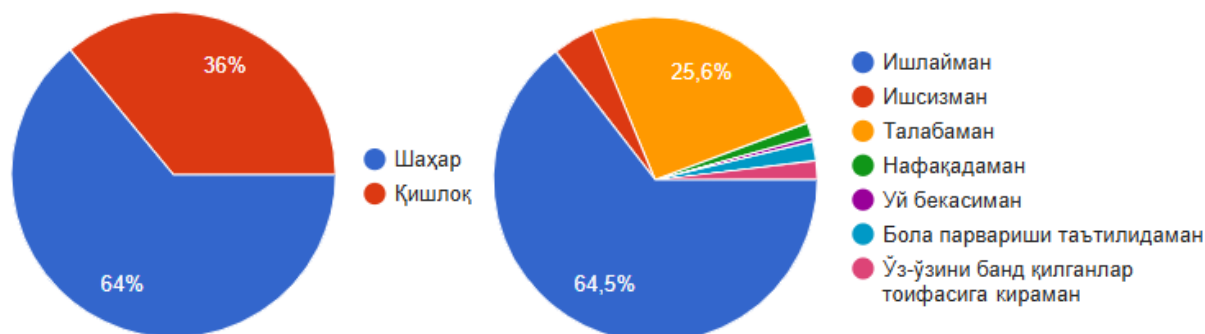

2-rasm. Respondentlarning ijtimoiy statusi va ta'lim darajasi bo'yicha ishtiroki

Shu bilan birga, respondentlarning mehnat faoliyatiga ko'ra 64,5 foizi ish bilan band bo'lganlar, 4,3 foizi ishsizlar, 25,6 foizi talabalar, 1,4 foizi nafaqaxo'rlar, 1,9 foizi bola parvarishi ta'tilida bo'lgan shaxslar va 0,5 foizi uy bekalaridan iborat.

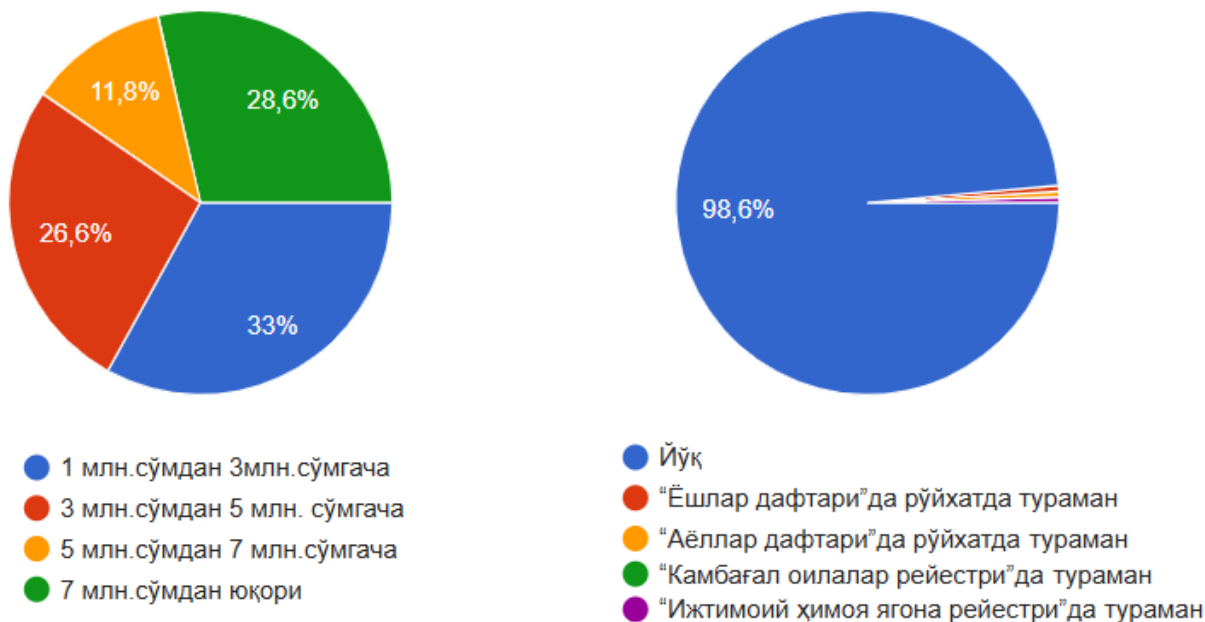
Yashash hududi bo'yicha tahlil qilinganda esa respondentlarning 64 foizi shahar aholisiga, 36 foizi esa qishloq punktlarida yashovchi aholiga to'g'ri keladi (3-rasm).

3-rasm. Respondentlarning hududiy mansubligi va mehnat faoliyati bo'yicha ishtiroki

Aholi daromadlari va mahalla institutlari tomonidan ko'rsatiladigan xizmatlarga bo'lgan talab o'rtasida teskari bog'liqlik mavjudligi kuzatilmoqda. So'rovnoma natijalariga ko'ra, respondentlarning 33 foizi oyiga 1–3 million so'm miqdoridagi daromadga ega ekanligini bildirgan. 26,6 foizi esa 3–5 million so'm daromadga ega deb javob bergan. 5–7 million so'm miqdorida daromad oluvchi respondentlar eng kichik ulushni tashkil etib, 11,8 foizni tashkil etgan. Shu bilan birga, 7 million so'mdan yuqori daromadga ega bo'lgan respondentlar soni 28,6 foizni tashkil etgan.

Shu bilan birga, so'rovnomada ishtirok etganlarning 98,6 foizi hech qanday "daftarlari" yoki ijtimoiy himoya reyestrlarida ro'yxatda turmasligini bildirgan. Faqat 0,5 foizi "Yoshlar daftari"da, 0,5 foizi "Ijtimoiy himoya yagona reyestri"da va yana 0,5 foizi "Ayollar daftari"da ro'yxatga olinganini ma'lum qilgan (4-rasm).

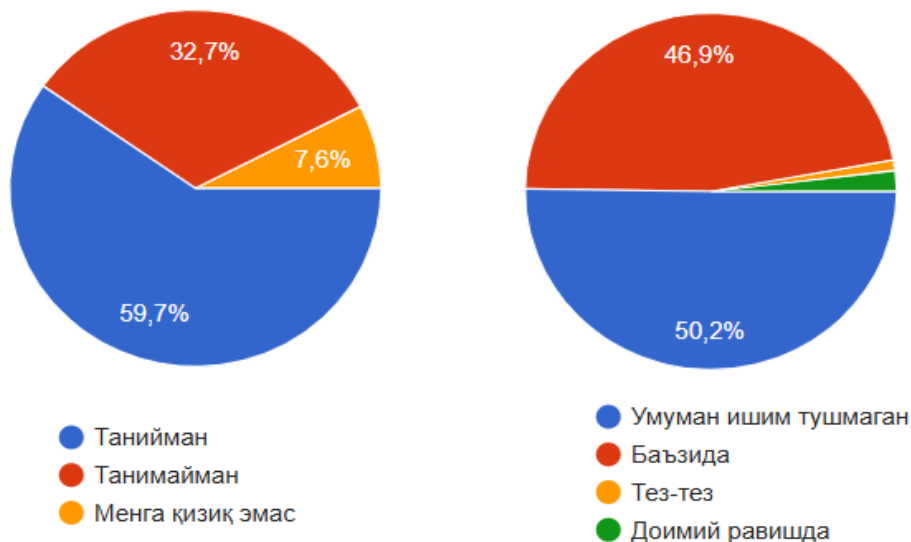
4-rasm. Respondentlarning daromadlari va ijtimoiy himoya guruhlariga mansubligi bo'yicha ishtiroki

Endilikda, so'rovnomaning ikkinchi bo'limi natijalariga murojaat qilamiz.

Ikkinchi bo'lim doirasidagi "Siz istiqomat qilayotgan hududda mahalla fuqarolar yig'ini va ularning vakillarini tanisizmi?" degan savolga respondentlarning 59,7 foizi ularni tanishini, 32,7 foizi tanimasligini, 7,6 foizi esa mahalla va uning vakillari bilan umuman qiziqmasligini bildirgan.

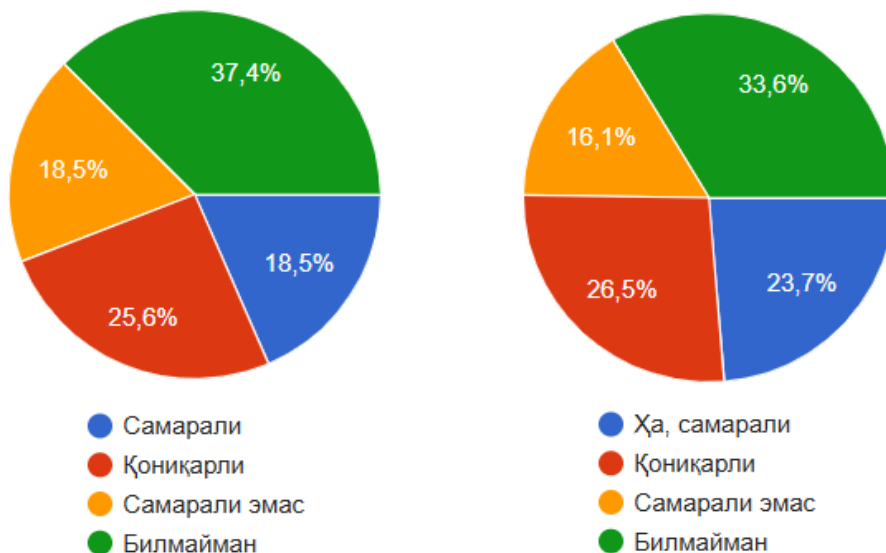
Shuningdek, “Tegishli masalalar bo‘yicha mahalla fuqarolar yig‘iniga murojaat qilganmisiz?” degan savolga respondentlarning 50,2 foizi hech qachon murojaat qilmaganini, 46,9 foizi ba’zida murojaat qilganini bildirgan. Faqatgina 0,9 foizi doimiy ravishda va 1,9 foizi esa tez-tez murojaat qilishini qayd etgan (5-rasm).

5-rasm. Respondentlarning MFY vakillari tanishi va o‘zlarining muammolari yuzasidan MFYga murojaat etishi bo‘yicha natijalar

Shuningdek, “Siz istiqomat qilayotgan hududda MFY tomonidan fuqarolarga beriladigan yuridik maslahat turlari qanchalik keng va samarali deb o‘ylaysiz?” degan savolga respondentlarning 18,5 foizi bu xizmatlarni samarali deb hisoblagan, 25,6 foizi qoniqarli deb baholagan, 18,5 foizi esa ularni samarali emas deb topgan. Shu bilan birga, respondentlarning 37,4 foizi bu borada hech qanday ma’lumotga ega emasligini bildirgan.

Bundan tashqari, “Siz istiqomat qilayotgan hududdagi MFYda ijtimoiy yordamga muhtoj oilalarga yordam ko‘rsatish tizimini qay darajada samarali deb hisoblaysiz?” degan savolga so‘rovnoma ishtirokchilarining 23,7 foizi bu tizimni samarali, 26,3 foizi qoniqarli deb baholagan. 16,1 foizi uni samarali emas deb hisoblagan bo‘lsa, 33,6 foizi bu borada hech qanday axborotga ega emasligini bildirgan (6-rasm).

6-rasm. Respondentlarning MFY faoliyatining samaradorligi bo‘yicha natijalar

Natijalar shuni ko‘rsatmoqdaki, so‘rovnoma ishtirokchilarining yuqori daromadli qatlami odatda mahalla fuqarolar yig‘iniga murojaat qilmagan, mahalla mas’ullarini tanimaydi hamda ular tomonidan ko‘rsatiladigan xizmatlarning samaradorligi haqida ma’lumotga ega emas. Aksincha, past daromadli qatlam vakillari

orasida mahalla instituti tomonidan taqdim etilayotgan xizmatlarga nisbatan talab yuqoriligi kuzatilmoqda. So'rovnomaning yakuniy savoli – "Siz istiqomat qilayotgan hududdagi MFY qaysi yo'nalishlarda xizmatlar yetarli emas deb hisoblaysiz?" – mazmunida bo'lib, unga javoban respondentlar tomonidan quyidagi natijalar qayd etildi (7 rasm):

7-rasm. Respondentlarning mahalla ko'proq ahamiyat berishi lozim bo'lgan sohalari bo'yicha natijalar

Ushbu savolda respondentlarga bir nechta javobni tanlash imkoniyati berilganini inobatga olsak, natijalar shuni ko'rsatmoqdaki, respondentlarning 42,2 foizi yoshlar bilan ishlash borasida sustkashliklar mavjud deb hisoblagan. 44,1 foizi bandlikka ko'maklashishda mahalla fuqarolar yig'inlarining roli cheklanganligini qayd etgan. Shu bilan birga, 33,2 foizi obodonlashtirish ishlariga ko'proq e'tibor qaratish zarurligini bildirgan. 20,9 foizi esa xavfsizlik va profilaktikaga alohida e'tibor qaratilishi kerakligini ta'kidlagan. Ijtimoiy yordam xizmatlariga yetarli e'tibor berilmayotganini ko'rsatgan qatlam 29,9 foizni tashkil etgan. Bundan tashqari, 3,3 foiz ishtirokchi bolalar maydonchalari, tadbirlar o'tkazish, tratuarlar va ichki yo'llar qurilishi, ekologiya va boshqa yo'nalishlarga yetarli e'tibor qaratilmayotganini bildirgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan so'rovnoma natijalari mahalla institutlarining ijtimoiy xizmatlar ko'rsatishdagi ahamiyatini tasdiqladi. Ayniqsa, past daromadli aholi qatlamlari ushbu xizmatlardan faol foydalangani, mahallaning ijtimoiy himoya vositasi sifatidagi rolini yanada kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi. Bu esa, kelgusida ijtimoiy himoya mexanizmlarini yanada takomillashtirish va maqsadli guruhlar bilan samarali ishlash bo'yicha aniq yo'nalishlarni belgilash imkonini beradi.

Yuqori daromadli aholi vakillarining mahalla faoliyatiga kamroq jalb etilgani va axborotdan nisbatan xabarsizligi — mahalla institutlarining kommunikatsion imkoniyatlarini kengaytirish zarurligini bildiradi. Ushbu holat axborot-kommunikatsiya tizimini rivojlantirish orqali turli ijtimoiy qatlamlarni faolroq ishtirokga jalb qilish imkonini yaratadi.

So'rov natijalariga ko'ra, mahalla fuqarolar yig'inlari vakillarini shaxsan tanish darajasi va ularga murojaat qilish holatlaridagi tafovut — jamoatchilik bilan muntazam, ochiq va ishonchli muloqotni yo'lga qo'yish lozimligini anglatadi. Bu borada doimiy axborot almashinuvi, ochiq eshiklar kunlari va jamoaviy muhokamalar tashkil etilishi fuqarolar faolligini oshiradi.

Aholining yuridik maslahatlar va ijtimoiy xizmatlar haqidagi xabardorligi turlicha ekani — axborot yetkazish kanallarini yanada diversifikatsiya qilish, raqamli va an'anaviy vositalarni uyg'unlashtirish orqali xizmatlardan xabardorlik darajasini oshirishga xizmat qiladi. Bu esa xizmatlar qamrovini kengaytiradi va ishonch darajasini mustahkamlaydi.

Mahalla faoliyatida e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan asosiy yo'nalishlar sifatida yoshlar bilan ishlash, bandlikni rag'batlantirish, obodonlashtirish va xavfsizlik masalalari ajralib turadi. Ushbu yo'nalishlarda kompleks dasturlar ishlab chiqilishi, tegishli resurslar ajratilishi va monitoring tizimining joriy qilinishi mahalla institutlarining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Shuni alohida qayd etish kerakki, mazkur so'rovnoma natijalari mahalla institutlari faoliyatini baholashda muvozanatli yondashuvni taqozo etadi. Mahalla tizimining salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish uchun mavjud

resurslarni hududlar kesimida adolatli taqsimlash, ularning faoliyatiga doir strategik rejalashtirish va boshqaruv tizimlarini takomillashtirish dolzarb vazifadir. Shu orqali mahallaning ijtimoiy-iqtisodiy funksiyalari yanada samarali amalga oshiriladi.

Fikrimizcha, mahalla institutlarining samaradorligini oshirish uchun:

axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish,

aholining ehtiyoj va murojaatlarini tizimli ravishda qayd etish,

hududiy va ijtimoiy-iqtisodiy xususiyatlarni inobatga olgan holda xizmatlarni moslashtirish zarur hisoblanadi.

Bu chora-tadbirlar mahalla institutlarining ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashdagi rolini yanada mustahkamlashga xizmat qiladi.

Umuman olganda, so'rovnomalar natijalari mahalla institutlarining jamiyatdagi ijtimoiy funksiyalarini takomillashtirish, mavjud ehtiyojlarga mos chora-tadbirlarni ishlab chiqish va amalga oshirish uchun muhim ilmiy-amaliy asos bo'lib xizmat qiladi. Mazkur institutlar faoliyatining izchil rivojlanishi mamlakatda ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash va aholining turmush darajasini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bahridinov, V. (2024). Mahalla institutini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning institusional tahlili. *YaShIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT*, 2(6). Retrieved from <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/view/2691>
2. Amirdjanova, S. (2024). Poverty in developing countries: new problems and solutions. *YaShIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT*, 2(8). Retrieved from <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/-view/2556>
3. Беркинов Б. (2024). Маҳалла ҳудудида камбағалликни бартараф этиш йўллари. *Иқтисодий тараққиёт ва таҳлил*, 2(1), 310-317.
4. Беркинов Б. (2024). Маҳалла ҳудудида аҳолини озиқ-овқат маҳсулотларига бўлган истеъмол талабларининг таҳлили ва прогнози. *Эсономисс анд Инновативе Течнологиес*, 12(2), 245-252.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2024-йил 23-сентябрдаги "Камбағалликни қисқартириш ва аҳоли турмуш фаровонлигини ошириш борасидаги чора-тадбирларни янги босқичга олиб чиқиш тўғрисида"ги ПФ-143-сон Фармони. www.lex.uz // Ўзбекистон Республикаси Қонунчилик маълумотлари миллий базаси
6. <https://gov.uz/uz/bv/news/view/5337>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
